LUONTO JA YMPÄRISTÖ

Tuntuu nurinkuriselta, että (purojen kunnostukseen tarvittavasta) vesiluvasta pitää maksaa. Luulisi, että tällaiseen työhön ennemminkin annettaisiin rahaa. **NEUVOJA PETRI MÄKINEN, HÄMEEN KALATALOUSKESKUS**

HARRI NURMINEN

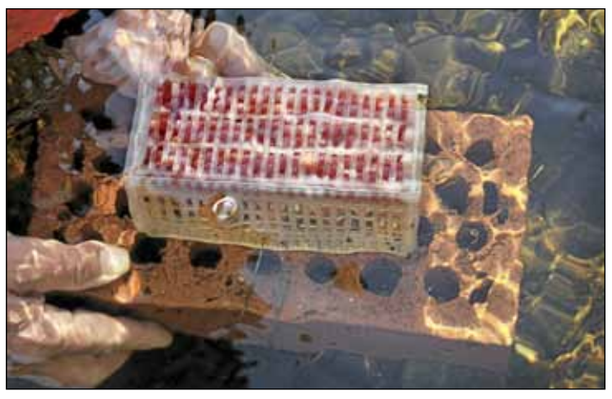

Petri Mäkinen istutti huhtikuussa taimenen mätilaatikoita Vihavuoden koskeen Hämeenlinnan Hauholla.

Kalatalousneuvoja Petri Mäkinen (vas.) ja Matti Räväsmäki Sotjalan osakaskunnasta sähkökalastavat taimenia Jurtinvirrassa Hämeenlinnan Hauholla. Jurtinvirrasta mätinä istutettuja kaloja ei löytynyt, mutta pienemmissä puroissa taimenia oli runsaasti.

Taimenille toivotaan pelastusta puroista

Istutetuista järvitaimenista yhä harvempi selviää isoksi. Nyt taimenkantoja yritetään elvyttää puroja kunnostamalla ja istuttamalla niihin mätiä.

Lisääntymisjokien patoamisen vuoksi taimenet ja muut vaelluskalat eivät pääse enää kutusijoilleen. Kantojen ylläpitämiseksi kaloja on istutettu vuosikymmenten ajan vesistöihin.

”Kuuma ongelma on, että istutusten tulokset ovat heikenneet koko ajan”, kertoo Hämeen kalatalouskeskuksen toiminnanjohtaja **Tomi Ranta**.

Istutetuista kaloista yhä harvempi kasvaa pyyntikokoiseksi asti. Syynä pidetään sukupolvesta toiseen viljeltyjen poikasten laitostumista. Vaistot ja taidot heikkenevät, ja kalat jäävät helposti toisten ruuaksi.

Pyyntiäkin on epäilty taimenen ahdingon syyksi. Sitä vastaan todistaa esimerkiksi Päijänteellä se, että taimenen osuus saaliista on laskenut samaan aikaan, kun kalastus on vähentynyt.

Hyvä kesä kuumuudesta huolimatta

Ratkaisua taimenkantojen elvyttämiseksi haetaan puroista, joista kaloilla on yhä vapaa pääsy alapuolisiin vesistöihin.

Osin puroissa on säilynyt luonnonkantoja. Niiden elinehtoja parannetaan puroja kunnostamalla. Puroihin myös istutetaan mätiä kantaa täydentämään.

Kanta-Hämeessä on kartoitettu tänä vuonna kymmenen puroa, kertoo Rannan työtoveri, kalatalousneuvoja **Petri Mäkinen**.

Taimen on varttunut kesässä kämmenen mittaiseksi.

Keväällä puroihin istutettiin mätiä.

Syksyn mittaan on koekakalastettu sähköllä kesän vanhoja poikasia, jotta nähdään, kuinka moni on selvinnyt. Yhtä lukuun ottamatta jokaisesta purosta taimenta on havaittu, paikoin runsaastikin.

”Luultiin, että tämä vuosi olisi murhaa taimenille, kun oli niin lämmin kesä. Yllättäen pienistä puroista löytyi paljon kaloja”, Mäkinen iloitsee.

Perattu puro virtaa liiaksi

Kartoituksen osana arvioidaan purojen kunnostustarve. Lähes kaikki purot on perattu joskus puun uittoa varten.

Peratusta purosta puuttuvat piilopaikkoja suovat kivet, ja suojattomat kalanpoikaset päätyvät petojen saaliiksi. Perkauksen aiheuttama virran voimistuminen on myös voinut huuhtoa kutusoraikoita pois.

”Soiden ojitukset ovat aina ihan myrkkyä”, Mäkinen sanoo.

Koekalastuksen hyvät tulokset antavat aihetta miettiä, onko puroille tarpeen tehdä mitään.

”Jos on jo lisääntyvä luonnonkanta, kannattaako sinne mennä ropeltamaan? Ainut mitä voisi tehdä, on lisätä soraa paikoitellen.”

Puroista etsitään myös taimenen kanssa kilpailevaa vieraslajia puronieriää. Sitä on aikanaan istutettu eri puolille Suomea. Mäkinen ei kuitenkaan törmännyt lajiin Kanta-Hämeessä.

Tuloksia odotellaan jo Päijänteellä

Taimenten selviytyminen purossa on vasta puoli voittoa. Tavoitteena on, että kalat lähtevät vartuttuaan järviin kasvamaan ja palaavat aikanaan synnyinpuroon kutemaan.

Päijänteeseen laskevia puroja on kunnostettu jo vuodesta 2010. Lähivuosina pitäisi selvitä, tuottaako työ tulosta, eli saadaanko Päijänteestä puroissa syntynyttä taimenta. Nykyisin vain muutama prosentti Päijänteen taimensaaliista on luonnonkalaa.

Tiedetään, että osa taimenista ei lähde purosta minnekään vaan elää elämänsä pienehköinä purotaimenina, tammukoina. Syytä vaihtelevalle vaelluskäyttäytymiselle ei tunneta.

Vaikka taimenet alkaisivat vaeltaa puroista järviin ja takaisin, entisaikojen kantoihin sillä ei päästä, sillä puroissa on vähän lisääntymispinta-alaa verrattuna padottuihin jokiin ja niiden latvavesiin.

HENRIK SCHÄFER

Lupamaksujen nousu rokottaa kunnostushankkeita

Purojen kalataloudellinen kunnostaminen edellyttää usein vesilain mukaista lupaa eli vesilupaa aluehallintovirastosta (avi).

Luvan hinta voi lohkaista tuhansia euroja pienehkön kunnostushankkeen noin 10 000–15 000 euron budjetista. Luvan tarve voi johtua esimerkiksi siitä, että uomaan tuodaan konevoimin järeää kiviainesta ja soraa.

”Tuntuu nurinkuriselta, että luvasta pitää maksaa. Luulisi, että tällaiseen työhön ennemminkin annettaisiin rahaa”, ihmettelee Hämeen kalatalouskeskuksen neuvoja **Petri Mäkinen**.

Vesilupien hinnat määrää valtioneuvoston asetus aluehallintovirastojen maksuista. Asetus on uusittu muutaman vuoden välein. Lupamaksut ovat nousseet joka kerta.

Esimerkiksi asetuksessa mainitun ”muun vesilain 3. luvun mukaisen hankkeen” lupa maksaa 3 010 euroa. Kolme vuotta sitten vastaavan päätöksen hinta oli 1 220 euroa. Tällainen lupa voidaan tarvita puron kunnostushankkeelle. Viranomaistyön määräksi asetus arvioi 5–10 henkilötyöpäivää.

Hämeen kalatalouskeskus vetosi talvella eri virastoihin ja ministeriöihin lupamaksujen kohtuullistamiseksi. Vastauksia ei ole kuulunut.

Toiminnanjohtaja **Tomi Rannan** mukaan keskikokoiset, valuma-alueeltaan yli 100 neliökilometrin kunnostushankkeet ovat vaarassa jäädä tekemättä. Pienille toimijoille lupamaksut ovat kohtuuttoman suuret, eikä viranomaisten myöntämiä kunnostusmäärärahoja saa niihin käyttää.

Huolellinen hakija pääsee vähemmällä

Korotusten taustalla on pyrkimys saada lupamaksut vastaamaan viranomaistyöstä aiheutuvia kustannuksia, kertoo ympäristöneuvos **Esko Vähäsöyrinki** Etelä-Suomen avista.

Nykyisillä taksoilla ympäristö- ja vesilupien kustannuksista katetaan 41 prosenttia.

”Jos sama poliittinen linja jatkuu, maksut nousevat jatkossakin”, Vähäsöyrinki arvioi.

Huolellisella valmistelutyöllä hakija voi välttyä kokonaan luvan tarpeelta. Siitä päättää yleensä elykeskus.

”Viranomainen voi ottaa kantaa että lupaa ei tarvita, jos hakija esimerkiksi selvittää, ettei vedenpinta muutu ja kaikkien suostumus hankkeeseen on saatu.”

Enemmän väkeä, enemmän valitusta

Avissa vesiluvan käsittelyyn osallistuu yleensä kaksi henkilöä. Työmäärään vaikuttaa Vähäsöyringin mukaan paljon hakemuksen huolellisuus sekä luvan vaikutusalueella sijaitsevien kiinteistöjen määrä. Lupamaksua voidaan korottaa tai alentaa 35 prosentilla toteutuneesta työmäärästä riippuen.

Hakijan on toimitettava kaikkien asianosaisten osoitteet kuulutuskirjeitä varten. Jos maanomistajia on paljon, on todennäköistä että joku kirjelmöi hanketta vastaan. Viranomaisen on varmistuttava, että kaikki tavoitetaan. Kaikki lausunnot ja kannanotot on käytävä läpi.

”Vaikka kalataloudellinen kunnostus on pienehkö toimintaa, kuulemisvaiheessa pitää olla tarkkana. Tämä on työtä, jota ei helposti tulla ajatelleeksi.”

HENRIK SCHÄFER

YMPÄRISTÖSTÄ LYHYESTI

Soidensuojelun osapuolet koolle

Ympäristöministeri **Sanni Grahn-Laasonen** (kok.) kutsuu 3.12. koolle soidensuojelusta kiinnostuneet osapuolet.

Tavoitteena on löytää yhteinen tie soidensuojelun täydennysohjelman jatkovalmisteluun.

Syksyllä Grahn-Laasonen sai aikaan kohun puhaltamalla ohjelmaan aikalisän, jotta voidaan selvittää keinoja lisätä vapaaehtoisuutta soidensuojelussa. Hän haluaa lisätä avoimuutta ohjelman valmistelussa.

Suopäivään lähetetään kutsu sidosryhmille.

Pohjavesien suojeluun työkalu

Suomen ympäristökeskus on kehittänyt yrityksille, viranomaisille, konsulteille ja tutkijoille työkalun pohjavesien suojeluun.

Tietokoneelle tallennettava tarkistuslista on kehitetty kaivosalalle, mutta sitä voidaan käyttää kaikissa hankkeissa, joissa selvitetään pohjaveden pilaantumisen riskejä.

Ohjelma tehostaa myös dokumentointia. Uudistuksen toivotaan nopeuttavan lupaprosesseja.

Hopearuutana haitallinen laji

Vieraslajiasioiden neuvottelukunta on luokitellut hopearuutanan ja mustatäplätokon haitallisiksi vieraslajeiksi. Runsastuessaan ne voivat horjuttaa vesiekosysteemien tasapainoa.

Ensimmäiset yksilöt lajeista havaittiin Suomessa vuonna 2005, mutta nyt niitä on paikoin niin paljon, että alkuperäislajit ovat joutuneet ahtaalle. Paikoin hopearuutana risteytyy ruutanan kanssa.

Mustatäplätokkoa on tavattu meillä vilkkaiden satamien läheisyydestä.

Kuninkaalla huoli susikiistasta

Ruotsin kuningas Kaarle XVI Kustaa kertoo Atl-lehden haastattelussa olevansa huolissaan siitä, että susikannan sopivaa määrää koskeva kiista näyttää jakavan ruotsalaiset kahteen leiriin.

Hänen mielestään susiasia on kehittymässä sellaiseksi, että se aiheuttaa huolestuttavaa juopaa kaupunkien ja maaseudun asukkaiden välille.

Kalat vaarassa Pohjanmaan joissa

Kuiva viime kesä ja syksy ovat aiheuttamassa kaloille ongelmia Pohjanmaan joissa. Etelä-Pohjanmaan elykeskuksen mukaan jokien vesi on muuttunut vaarallisen happamaksi kaloille.

”Tilanne on pahin seitsemään–kahdeksaan vuoteen. Tuolloin oli pahoja kalakuolemia happamuuden vuoksi”, kertoo erikoistutkija **Anssi Teppo**.

Esimerkiksi Kruunupyynjoki Kokkolan lähellä on viimeisimpien tietojen mukaan heikossa tilassa. Jo aiemmin ongelmia huomattiin Maalahdenjoen suistossa, Vöyrinjoessa, Perhonjoen sivu-uomissa ja Lapuanjoen alaosassa.

Useiden jokien pH on elykeskuksen seurannan mukaan alle 5 ja paikoitellen jopa lähellä 4:ää. Alhaisen veden pH:n myötä maaperästä alkaa huuhtoutua metalleja. Yhdistelmä on kaloille kohtalokas.

Kalakuolemista ei toistaiseksi ole tullut elykeskukseen asti tietoja. Virasto pyytää ilmoittamaan, jos kuolleita kaloja löytyy.

”Tosin näin loppusyksystä ihmiset liikkuvat vähemmän luonnossa, kun on pimeää.”

Tilanteen jatko riippuu siitä, millainen on lähikuukausien sää.

”Jos tulee talvi ja pakkasta eikä sada, tilanne luultavasti rauhoittuu. Sen sijaan jos sää jatkuu lauhana ja sataa enemmän, happamoituminen pahenee.”

Edellisten vuosien kokemusten perusteella Teppo odottaa huonoja uutisia myös ensi keväälle. Sinne on odotettavissa uusi happamoitumispiikki.

HANNA LENSU